

James Brown

Delicately Poised Allies, Greece and Turkey
Brassey's London, 1991, σελ. 184

Το τελευταίο βιβλίο του Ελληνικής καταγωγής, καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης, James Brown, καταπιάνεται με το καυτό και πάντα επίκαιρο θέμα των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Το έργο φιλοδοξεί να παρουσιάσει με τρόπο μεθοδικό και επιστημονικό την πολιτική εθνικής ασφάλειας της Ελλάδας και της Τουρκίας και τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές αυτές επιδρούν στις στρατηγικές επιλογές του Ν.Α.Τ.Ο. στην Νοτιοανατολική του πτέρυγα.

Ο συγγραφέας αναγνωρίζει από την αρχή τις πολιτικές κρίσεις και τις στρατιωτικές παρεμβάσεις στις δύο χώρες που επιδρούν στη χάραξη πολιτικής. Επίσης τονίζει και τις πολύχρονες ιστορικές διαμάχες ανάμεσα στους Έλληνες και τους Τούρκους, που και αυτές επιδρούν αναπόφευκτα τόσο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις όσο και στην Ατλαντική συμμαχία γενικότερα.

Το έργο δίνει έμφαση στις σχέσεις των δύο «συμμάχων» με τις Η.Π.Α., σχέσεις που το κύριο γνώρισμά τους είναι η προσπάθεια διατήρησης της εθνικής τους ανεξαρτησίας καθώς παίζουν το ρόλο τους στο Ν.Α.Τ.Ο. και

διατηρούν στενές σχέσεις με τις Η.Π.Α.

Για το Ν.Α.Τ.Ο. το πρόβλημα δεν έγκειται μόνο στην χρησιμοποίηση της Ελλάδας και της Τουρκίας σε μια ευρύτερη στρατηγική, αλλά και στη διευθέτηση των διμερών προβλημάτων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Προκειμένου να επιτύχει μια σωστή και αντικειμενική ανάλυση του προβλήματος ο James Brown κάνει χρήση χαρτών της περιοχής, πινάκων και διαγραμμάτων αναφορικά με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Ν.Α.Τ.Ο., του Συμφώνου της Βαρσοβίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας, της διάταξης των δυνάμεών τους και του παράγοντα γεωγραφία σε περίπτωση πολεμικής σύρραξης στην περιοχή.

Αν και το έργο εκδόθηκε στις αρχές του 1991, αναγνωρίζει και τις αλλαγές στο διεθνές σύστημα με την κατάργηση του Σύμφωνου της Βαρσοβίας και την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.

Κάτω από τις νέες συνθήκες επισημαίνεται ότι η Ελλάδα και η Τουρκία θα συνεχίσουν να προωθούν με δυναμικό τρόπο τα εθνικά τους συμφέροντα, πράγμα που δυσκολεύει την ανά-

πτυξη Ν.Α.Τ.Οϊκής στρατηγικής, που μοιραία θα προσκρούει στις ελληνοτουρκικές διαφορές στο μέτρο που αυτές δεν επιλύονται.

Τα σημερινά ελληνοτουρκικά προβλήματα θα ήταν πολύ δύσκολο να γίνουν κατανοητά τόσο από τον ερευνητή, όσο και από οποιονδήποτε άλλον, χωρίς μια ιστορική ανάλυση-παρουσίαση γύρω από την Ελλάδα και την Τουρκία.

Ο συγγραφέας στο *Πρώτο Κεφάλαιο* κάνει μια ιστορική-αναλυτική προσέγγιση στην διαδικασία σύνδεσης της Ελλάδας και της Τουρκίας με το Ν.Α.Τ.Ο. Στη συνέχεια αναλύονται τα προβλήματα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις όπως το Κυπριακό, το Αιγαίο, ο έλεγχος της εναέριας κυκλοφορίας, η υφαλοκρηπίδα, τα χωρικά ύδατα και ο εξοπλισμός της Λήμνου. Στο κεφάλαιο αυτό εξηγεί πως τα διμερή αυτά προβλήματα υπήρξαν στην μεταπολεμική περίοδο εμπόδιο στην πλήρη ομαλοποίηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων ώστε να λειτουργήσει ομαλά και η Νοτιοανατολική πτέρυγα του Ν.Α.Τ.Ο.

Καταλήγει με την διαπίστωση ότι το Ν.Α.Τ.Ο., δεχόμενο στους κόλπους του την Ελλάδα και την Τουρκία, δεν έλαβε και την υποχρέωση να λύσει τις ελληνοτουρκικές διαφορές, αφού τα κράτη-μέλη απέρριψαν Γαλλική πρόταση για ένταξη «Πρωτοκόλλου Συμφιλίωσης» για την επίλυση διμερών διαφορών μέσα στο Ν.Α.Τ.Ο. με το επιχείρημα ότι οι μεσολαβήσεις είναι στην αρμοδιότητα του Ο.Η.Ε.

Μια σε βάθος ανάλυση της ελληνικής πραγματικότητας σε σχέση πάντα με την Τουρκία και το Ν.Α.Τ.Ο. επιχειρεί ο συγγραφέας στο *Δεύτερο Κεφάλαιο*, όπου αρχίζει με ανάλυση της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας από τον Εμφύλιο, (1911-1919) μέχρι το

1988. Αναφέρει με συντομία τις πολιτικές εξελίξεις μετά το 1988 δηλαδή τα γεγονότα από τον Ιούνιο του 1989 μέχρι τον Απρίλη του 1990. Βέβαια στην περίοδο αυτή που χαρακτηρίστηκε περίοδος πολιτικής αστάθειας (τρεις βουλευτικές εκλογές σε δέκα μήνες), δεν διαμορφώθηκε κάποια σημαντική αλλαγή στην πολιτική εθνικής ασφάλειας της Ελλάδας, επειδή η χώρα ταλανίζονταν από την γνωστή πολιτική σκανδαλολογία και κυβερνητική αστάθεια.

Στο ίδιο κεφάλαιο αναλύει όλες τις πλευρές του Ελληνικού στρατιωτικού κατεστημένου (αξιωματικοί, οπλίτες, θητεία κ.λ.π.), τις στρατιωτικές δαπάνες και τις λεπτές σχέσεις Ελλάδας - Η.Π.Α. - Ν.Α.Τ.Ο. κυρίως κατά την περίοδο του διακυβέρνησε τη χώρα το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Γίνεται μια αναφορά στο θέμα της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας στην Ελλάδα, όπου ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι η θητεία έχει πλέον γίνει θεσμός στην ελληνική κοινωνία και γι' αυτό δεν υπάρχουν αξιόλογες αντιδράσεις για αλλαγή του θεσμού με οποιονδήποτε τρόπο.

Το *Τρίτο Κεφάλαιο* αφιερώνεται αποκλειστικά στην Τουρκία. Εδώ αναλύεται η πολιτικοστρατιωτική κατάσταση στην χώρα αυτή από την άνοδο του Κεμάλ Ατατούρκ το 1923 και μέχρι το 1989.

Όπως και για την Ελλάδα στο προηγούμενο κεφάλαιο, έτσι και για την Τουρκία σε τούτο το κεφάλαιο, γίνεται ανάλυση του τουρκικού στρατιωτικού κατεστημένου, του κουρδικού προβλήματος, των διεθνών σχέσεων της Τουρκίας (με Η.Π.Α., Ν.Α.Τ.Ο., Μέση Ανατολή). Ο συγγραφέας δίνει έμφαση στις μεταπολεμικές εξελίξεις στην Τουρκία, τονίζοντας τις συνεχείς παρεμβάσεις των ενόπλων Δυ-

νάμεων στην πολιτική ζωή του τόπου.

Ο James Brown χαρακτηρίζει το πραξικόπημα του Μάη του 1960 «μοιραίο», αφού εκτός των άλλων είχε σαν συνέπεια την φυλάκιση του γνωστού ηγέτη Bayar και τον απαγχονισμό του πρώην πρωθυπουργού Menderes. Τα πραξικοπήματα του 1971 και 1980 αναφέρονται σαν επίσης συγκλονιστικά γεγονότα στην ιστορική πορεία της Τουρκίας.

Αναφορικά με το Κουρδικό πρόβλημα ο συγγραφέας εκτιμά ότι η Τουρκία θα συνεχίσει να καταπιέσει τους Κούρδους χρησιμοποιώντας τον στρατό.

Στο *Τέταρτο Κεφάλαιο* το έργο ξεφεύγει από τα στενά εθνικά πλαίσια και αναφέρεται στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Αναλύει τον διεθνή ανταγωνισμό στη περιοχή με έμφαση τις επιδιώξεις και την παρουσία των υπερδυνάμεων δηλαδή της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και των Η.Π.Α. στην περιοχή.

Τονίζεται η σημασία της Συνθήκης του Montreux του 1936, που έβαζε φραγμό στο μέγεθος των πλοίων που μπορούσαν να περάσουν από τη Μαύρη Θάλασσα στη Μεσόγειο, εμποδίζοντας κατά κάποιο τρόπο την σοβιετική ναυτική παρουσία στην περιοχή.

Η πιο πάνω ανάλυση είναι χρήσιμη για ιστορικούς κύρια λόγους, αλλά η διάσπαση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ακολούθησε την έκδοση του βιβλίου αυτού και έτσι δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί για παράδειγμα το μοίρασμα του πρώην σοβιετικού στόλου ανάμεσα στην Ρωσία και την Ουκρανία.

Το *Πέμπτο Κεφάλαιο* αναλύει την διάταξη των δυνάμεων του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην περιοχή, των δυνάμεων του Ν.Α.Τ.Ο. και την συμβολή

της Ελλάδας και της Τουρκίας σε αυτό.

Για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, οι αναλύσεις του κεφαλαίου αυτού θα πρέπει να αναθεωρηθούν, καθώς δεν έχει ακόμα διαμορφωθεί πλήρως η στρατιωτική διάταξη της ρωσικής Κοινοπολιτείας και δεν γνωρίζουμε τι είδους σχέσεις θα διαμορφώσει αυτή με το Ν.Α.Τ.Ο.

Το *Έκτο Κεφάλαιο* αναφέρεται σε σενάριο τοπικής σύρραξης Ν.Α.Τ.Ο.-Συμφώνου της Βαρσοβίας σε ξηρά, θάλασσα και αέρα υπό το πρίσμα της στρατηγικής γεωγραφίας της περιοχής. Λόγω όμως των ραγδαίων διεθνών εξελίξεων που έχουν να κάνουν με τη διάλυση του Ανατολικού Συνασπισμού, απομακρύνθηκε ο κίνδυνος παγκόσμιας σύρραξης στην περιοχή, ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε ο κίνδυνος τοπικού πολέμου. Φυσικά ο συγγραφέας δεν μπορούσε να προβλέψει την πλήρη αλλαγή στο διεθνές σύστημα και με τα δεδομένα της περιόδου που τελείωσε το έργο ώστε να κάνει σωστή εκτίμηση της κατάστασης.

Το πιο ενδιαφέρον ενδιαφέρον σημείο του όλου έργου και κυρίως για την πατρίδα μας, εντοπίζεται στο *Έβδομο Κεφάλαιο*, που αποτελεί ουσιαστικά σενάριο ελληνοτουρκικού πολέμου.

Υποθέτει ότι εάν ξεσπάσει ελληνοτουρκικός πόλεμος, τα κύρια μέτωπα θα είναι στον Έβρο (περιοχή Θράκης), το Ανατολικό Αιγαίο και την Κύπρο. Στην Κύπρο εκτιμάται ότι οι τουρκικές δυνάμεις έχουν πολλά πλεονεκτήματα, χωρίς να αποκλείεται μια κατάσταση που παρομοιάζει με μονομαχία των δυνάμεων πυροβολικού θα παρέμενε χωρίς νικητή για πολύ χρόνο. Αντίθετα οι ελληνικές δυνάμεις έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να κρατήσουν τις αμυντικές θέσεις τους

δημιουργώντας έτσι ένα στρατιωτικό αδιέξοδο.

Όσον αφορά το μέτωπο του Αιγαίου η κατάσταση εμφανίζεται πολύπλοκη. Εδώ βασικό ρόλο πρόκειται να παίξει η αεροπορική υπεροχή μέσα στις πρώτες κιόλας ώρες της σύρραξης. Αν και είναι πολύ δύσκολο για τους Τούρκους να καταλάβουν ένα μεγάλο νησί του Αιγαίου (π.χ. Λήμνος, Σάμος κ.λπ.), αν τελικά το καταλάβουν θα είναι εξαιρετικά δύσκολο για τις ελληνικές δυνάμεις να το ανακτήσουν.

Σε γενικές γραμμές ο συγγραφέας εκτιμά ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να κερδίσει ένα αστραπιαίο πόλεμο ενώ η Τουρκία θα είχε μεγάλες πιθανότητες να κερδίσει έναν μακροχρόνιο πόλεμο, με δεδομένη την ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στους δύο αντίπαλους που τεκμηριώνει μέχρι την ημερομηνία έκδοσης του βιβλίου (1991).

Στο *Όγδοο Κεφάλαιο* αναλύει τις δυνάμεις του Ν.Α.Τ.Ο. του πρώην Σύμφωνου της Βαρσοβίας μελετάει το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των οπλικών συστημάτων Ελλάδας και Τουρκίας, σε ξηρά, θάλασσα και αέρα στα πλαίσια του Ν.Α.Τ.Ο., αλλά και έξω από αυτό και την ίδρυση πολεμικής βιομηχανίας στις δύο χώρες.

Όσον αφορά το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, η ανάλυση δεν είναι πια επίκαιρη, αφού και το Σύμφωνο αυτό καταργήθηκε και οι πρώην Σοβιετικές δυνάμεις κατανέμονται ανάμεσα στην Ρωσία, Ουκρανία κ.λ.π., διαδικασία που ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί.

Το έργο κλείνει με ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα στο *Ένατο Κεφάλαιο*. Στο κεφάλαιο αυτό όπως και τα προηγούμενα τονίζεται η σπουδαιότητα της Νοτιοανατολικής πτέρυγας

του Ν.Α.Τ.Ο. για την ασφάλεια και την σταθερότητα της περιοχής.

Ο συγγραφέας επαναλαμβάνει το γνωστό ζήτημα των προβλημάτων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και τονίζει την ανάγκη για διευθέτηση των διμερών προβλημάτων σαν προϋπόθεση ομαλής λειτουργίας της Νοτιοανατολικής πτέρυγας.

Σημειώνει ότι η οικοδόμηση μιας μακροπρόθεσμης σχέσης σταθερότητας και συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία θα εξαρτηθεί τόσο από διπλωματικές ενέργειες, όσο και από στρατιωτικές ισορροπίες.

Ο συγγραφέας έχει πεισθεί ότι εξαρτάται από την Ατλαντική συμμαχία να λύσει τις ελληνοτουρκικές διαφορές, αν και παραμένει συγκρατημένα αισιόδοξος, αφού πιστεύει ότι μόνο ο χρόνος θα δείξει κατά πόσο θα ομαλοποιηθεί η κατάσταση στο Νοτιοανατολικό σκέλος του Ν.Α.Τ.Ο.

Συμπερασματικά το έργο αποτελεί μια χρήσιμη ανάλυση της Νοτιοανατολικής πτέρυγας του Ν.Α.Τ.Ο., πάντα υπό το πρίσμα των ελληνοτουρκικών διαφορών. Ορθά τονίζει ο συγγραφέας ότι μόνο με επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών μπορεί να σταθεροποιηθεί η κατάσταση στην γωνιά αυτή του Ν.Α.Τ.Ο. Επίσης ορθά μας τονίζει τους κινδύνους από μια ελληνοτουρκική σύρραξη.

Εάν το Ν.Α.Τ.Ο. επιθυμεί να παίξει σοβαρό και σταθεροποιητικό ρόλο στην «νέα τάξη πραγμάτων» στην ευαίσθητη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου με προεκτάσεις στη Μέση Ανατολή, θα πρέπει να φροντίσει να εξομαλύνει σε μόνιμη πλέον βάση τις ελληνοτουρκικές διαφορές.

Δημήτρης Ψύλλας